

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

EKONOMIE

FEBRUARIE/MAART 2010

MEMORANDUM

MARKS: 300

Hierdie memorandum bestaan uit 27 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	C (nie-mededingend) ✓✓		
	1.1.2	B (IMF) ✓✓		
	1.1.3	A ('n deposito in 'n Amerikaanse bank gemaak word) ✓✓		
	1.1.4	B (prysnemer) ✓✓		
	1.1.5	C (duopolie) ✓✓		
	1.1.6	B (prysleier) ✓✓		
	1.1.7	C (is 'n toename in die vlak van ekonomiese welvaart) ✓✓		
	1.1.8	A (ROI) ✓✓		
	1.1.9	C (verhoog werkloosheid) ✓✓		
	1.1.10	B (styg) ✓✓		
	1.1.11	A (ondervoorsien) ✓✓		
	1.1.12	A (besoedeling) ✓✓	(12 x 2)	(24)
1.2	1.2.1	Leidende aanwysers ✓✓		
	1.2.2	Kartel ✓✓		
	1.2.3	Tersiêre sektor ✓✓		
	1.2.4	PPI ✓✓		
	1.2.5	Plattelandse ✓✓	(5 x 2)	(10)

1.3	1.3.1	C ✓✓	Stabilisering van markte deur die gebruik van monetêre- en fiskale beleid		
	1.3.2	G ✓✓	Totale waarde van besteding binne die landsgrense		
	1.3.3	B ✓✓	Voordele geniet deur iemand anders, as die firmas wat die goedere produseer).		
	1.3.4	E ✓✓	Groot skaal produksie lei tot laer eenheidskoste		
	1.3.5	H ✓✓	Afwesigheid van beperkings op in- en uitvoere		
	1.3.6	I ✓✓	'n Drastiese maatreël om invoere te beperk		
	1.3.7	D ✓✓	Navorsing rakende toerisme word deur hierdie kantoor gedoen		
	1.3.8	A ✓✓	Die belangrikste meevaller verkry uit toerisme	(8 x 2)	(16)
TOTAAL AFDELING A:					50

AFDELING B**VRAAG 2**

- 2.1   2.1.1   Geld ✓✓
- 2.1.2   Trog ✓✓
- 2.1.3   Laffer ✓✓
- 2.1.4   Ekstrapolasie ✓✓ (4 x 2) (8)
- 2.2   • Verskaf addisionele fondse aan owerheid. ✓✓
- Verbreed die belastingbasis wat owerheidsinkome verhoog. ✓✓
- Verbeter die doeltreffendheid van die ekonomie. ✓✓
- Lok buitelandse investering. ✓✓
- Verminder druk op staatsbegroting. ✓✓
- Bevorder swart ekonomiese bemagtiging. ✓✓
- Verminder persoonlike inkomstebelasting en openbare skuld. ✓✓
- Enige (3 x 2) (6)
- 2.3   2.3.1   Die vermenigvuldiger toon hoe 'n toename in besteding (inspuiting) 'n meer as proporsionele toename in nasionale inkome veroorsaak ✓✓✓ (3)
- 2.3.2   Huishouding ✓✓
- Besigheid ✓✓ (4)
- 2.3.3   Dui op alle punte waar inkome = besteding/45° lyn/ Keynesiaanse ewewig ✓✓ (2)
- 2.3.4   20 bn ✓✓ (2)
- 2.3.5 $M = \frac{1}{msg} = \frac{1}{0.4} \checkmark = 2.5 \checkmark$
- 2.5 x 10 bn ✓ = 25 bn. ✓✓✓ (6)
- 2.3.6   Hoe groter die MVG hoe groter die vermenigvuldiger en omgekeerd ✓✓✓ (3)

- 2.4
- Ondoeltreffendheid impliseer dat goedere en dienste nie voorsien word in voldoende hoeveelhede en kwaliteit nie. ✓✓
  - Publieke goedere word doeltreffend geproduseer indien Pareto doeltreffendheid bereik word d.w.s. Dis onmoontlik om iemand beter daaraan toe te maak sonder dat iemand anders swakker daaraan toe gemaak word. ✓✓
  - Mikpunte soos behuising, gesondheid, indiensname ens. Is nie altyd moontlik nie a.g.v. beperkte hulpbronne ✓✓ en ernstige strukturele swakhede in die ekonomie. ✓✓

Die volgende aspekte dra by tot ondoeltreffendheid:

2.4.1 **BUROKRASIE** ✓✓

- Te veel amptelike reëls en prosedures (rompslomp). ✓✓
- Amptenare fokus op reëls en staan ongeërg teenoor hoeveelheid en kwaliteit diens gelewer. ✓✓
- Somtyds staan hulle onsensitief teenoor behoeftes van kliente. ✓✓
- Beleide neem 'n lang tyd om geïmplementeer te word. ✓✓

2.4.2 **ONBEVOEGDHEID** ✓✓

- Gebrek aan vaardigheid of vermoë om taak suksesvol te verrig ✓✓
- 'n Rede hiervoor kan onvanpaste kwalifikasies, gebrek aan opleiding, en ervaring wees ✓✓

2.4.3 **KORRUPSIE** ✓✓

- Staatsamptenare misbruik hul posisies vir persoonlike gewin, aanvaar omkoopgeld, bedrog, nepotisme ✓✓
- Politici bevorder somtyd beleide, wat hulpbronne oneffektief toedeel, om so stemme te werf ✓✓
- Somtyds beïnvloed vakbonde en besighede, die owerheid om hulpbronne so te verdeel dat hulle bevoordeel word op die land se koste ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante feite)

(Enige 8 x 2)

(16)
[50]

VRAAG 3

- 3.1   3.1.1   Marginale ✓✓
- 3.1.2   Markmislukking ✓✓
- 3.1.3   Publieke ✓✓
- 3.1.4   Monopolistiese mededinging ✓✓ (4 x 2) (8)
- 3.2   • Een verskaffer ✓✓
- Unieke produk ✓✓
- Volledige markinligting ✓✓
- Geblokkeerde toetrede ✓✓
- Aansienlike beheer oor markprys ✓✓
- (Aanvaar enige ander relevante kenmerke) (Enige 3 x 2) (6)
- 3.3   3.3.1   Eksterne koste gedek deur iemand anders as die besighede wat die goedere produseer. ✓✓ (2)
- 3.3.2   • Besoedeling: lug, geraas, water en omgewing ✓✓
- Verkeer neem toe ✓✓
- Habitat van plante en diere word vernietig ✓✓
- Ongelukke ✓✓
- Blokkasie van pad- en wandelroetes ✓✓ (Enige 2 x 2) (4)
- 3.3.3   • Oorreding/openbare betrekkings veldtogte ✓✓✓
- Die prysmeganisme/heffing van belasting ✓✓✓
- Direkte kontrole/wetlike raamwerk ✓✓✓ (Enige 2 x 3) (6)
- 3.3.4   • A.g.v. negatiewe ekternaliteite soos rommel. ✓✓
- Afval gestort in 'n rivier lei tot vrektes van varswatervis/ besoedeling. ✓✓
- Rook vanuit skoorsteenpype/omgewingsfaktore. ✓✓
- Sosiale faktore soos tabakrook en alkoholmisbruik. ✓✓ (Enige 2 x 2) (4)
- 3.3.5   • Teen a, is die prys OP en die hoeveelheid verkoop OH – verteenwoordig private koste ✓✓
- As dit moontlik is om eksterne koste te bereken, sou dit bygetel word tot private koste – 'n ander ewewigsprys sou bestaan by b, teen 'n hoer prys OP_1 en laer hoeveelheid OH_1 . ✓✓ (Enige 2 x 2) (4)

- 3.4
- **Oligopolieë** kan ekonomiese wins maak op die langtermyn. ✓✓
  - **Besighede onder volmaakte mededinging** maak slegs normale wins oor die langtermyn. ✓✓
  - Dis onwaarskynlik dat 'n **oligopolie** sal produseer teen die laagste punt van die langtermyn gemiddelde kostekurve (LGK) in dieselfde wyse as produsente onder **volmaakte mededinging**. ✓✓
  - Die verbruiker ontvang dus nie die produk teen die laags moontlike prys nie. ✓✓
  - Produsente onder **volmaakte mededinging** produseer teen die laagste punt van die langtermyn gemiddelde koste kurwe (LGK). ✓✓
  - Dus ontvang die verbruiker die produk teen die laags moontlike prys ✓✓
  - Die prys van 'n produk in 'n **oligopolie** is hoër as die marginale koste. ($P > MK$) wat beteken dat die gemeenskap groter waarde heg aan die ekstra eenheid as aan die hulpbronne opgeoffer om dit te produseer ✓✓
  - Onder **volmaakte mededinging** is die prys van die produk gelyk aan marginale koste ($P = MK$). ✓✓
  - Die besigheid in 'n **oligopolie** sal neig om minder te produseer en 'n hoër prys eis vir die produk as in die geval van **volmaakte mededinging**. ✓✓

(Enige 8 x 2)

(16)

[50]

VRAAG 4

- 4.1   4.1.1   Fisiese ✓✓
- 4.1.2   WNNR ✓✓
- 4.1.3   Gebrek aan mededinging ✓✓
- 4.1.4   Kontanttoekenningsaansporing ✓✓
- (4 x 2)   (8)
- 4.2   •   Tariewe ✓✓
- Kwotas ✓✓
- Subsidies ✓✓
- Valutabeheer ✓✓
- Fisiese kontrole ✓✓
- Wegkeer van handel ✓✓
- (Enige 3 x 2)   (6)
- 4.3   4.3.1   Nywerheidsontwikkelingskorporasie ✓✓
- (2)
- 4.3.2   Produksie van die pyplyn (produksiekoste) ✓✓✓
- (3)
- 4.3.3   Doeltreffende en betroubare watervoorsiening ✓✓✓
- (3)
- 4.3.4   " 1998 word   die Waterwet ingestel" ✓✓
- "... pyplynkoste, teen 'n bedrag van R2.3 m. per jaar, is gedek deur die staat" ✓✓✓
- (Enige 1 x 3)   (3)
- 4.3.5   Uitvoere sal toeneem (positiewe effek van lopende rekening in betalingsbalans) – produksie sal styg – meer natuurlewe landgoedere (toename in toerisme – toename in dienste gelewer aan buitelanders – lopende rekening). ✓✓✓
- (3)
- 4.3.6   SEB ✓✓ land/waterherverdeling ✓✓
- (Enige 1 x 2)   (2)
- 4.3.7   •   Groei van reële BBP ✓✓
- Styging in produksie van goedere en dienste ✓✓
- Inkome kan herverdeel word
- Indiensname styg ✓✓
- (Enige 2 x 2)   (4)
- 4.4   Vryhandel kom voor as daar geen beperkings op handel is nie, soos belasting op ingevoerde goedere of verbod op invoere ✓✓

Spesialisasie ✓✓

- Die teorie van vergelykende voordeel toon dat wêrelduitset kan styg as lande spesialiseer in wat hulle die beste kan produseer. ✓✓
- Spesialisasie sal lei tot maksimum wêreldhandel en -verbruik. ✓✓

Ekonomieë van skaal ✓✓

- Handel veroorsaak maksimering van ekonomieë van skaal en vermindering van koste. ✓✓
- Dis 'n bron van vergelykende voordeel. ✓✓

Keuse ✓✓

- Handel laat verbruikers toe om 'n keuse te maak wat om te koop wêreldwyd – nie net plaaslike produksie nie. ✓✓
- Verbruikerswelvaart styg. ✓✓

Innovering ✓✓

- Vryhandel impliseer mededinging en 'n gebrek aan vryhandel lei plaaslike markte deur 'n paar sakeondernemings wat mededinging beperk tussen hulle. ✓✓
- Voorsien 'n magtige insentief van innovering. ✓✓
- Dit lei tot beter produksiemetodes wat produsente in staat stel om koste te besnoei en kwaliteit en betroubaarheid van produkte te verbeter. ✓✓

(8 x 2)

(16)

[50]

VRAAG 5

- 5.1   5.1.1   Inheemse ✓✓
- 5.1.2   Meer ✓✓
- 5.1.3   Robben- ✓✓
- 5.1.4   Styg ✓✓ (4 x 2) (8)
- 5.2   • Hotelle, gastehuisse, rekreasiefasiliteite ✓✓
             • Kleinhandelaars verkoop aandenkings ✓✓
             • Hotelskole, toerisme opleidingsprogramme ✓✓
             • Toergidse, reisagente, inligtingsentrums ✓✓
             • Motorverhurlingsbesighede, taxis, busse, treine ✓✓
             (Aanvaar enige ander relevante besighede) (Enige 3 x 2) (6)
- 5.3   5.3.1   Vakansiegangers met 44,5% aandeel ✓✓✓ (3)
- 5.3.2 $\frac{51.1 \times 37.2}{100} \checkmark = 19\% \checkmark\checkmark / 19\% \checkmark\checkmark\checkmark\checkmark$ (4)
- 5.3.3   • Geloofsritte vir 'n spesifieke doel, bv. Pelgrimstogte, dus minder
                     besteebare inkomste beskikbaar om te spandeer op goedere en
                     dienste. ✓✓
             • Besighede het meer besteebare inkomste om te spandeer op
                     goedere en dienste. ✓✓
             • Meng besigheid en plesier – bv. speel golf. ✓✓
             (Aanvaar enige ander relevante feit.) (Enige 2 x 2) (4)
- 5.3.4   • Veiligheid ✓✓
                     • Styging in mediadekking ✓✓
                     • Belang in politiek ✓✓
                     • Belang in sport ✓✓
                     • Verbeterde infrastruktuur ✓✓
                     (Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (Enige 2 x 2) (4)

5.3.5 Ja ✓

- Skep indiensname in plattelandse areas ✓✓
- Inkomste uit die verkope van goedere/dienste in die informele sektor. ✓✓
- Volhoubare vorm van indiensname ✓✓
- BBP styg ✓✓
- Lewenstandaard styg. ✓✓

OF

(1 + Enige 2 x 2)

Nee ✓

- Slegs dié in die hoër inkomstegroepe word bevoordeel ✓✓
- Alhoewel die armes deel vorm van die ekonomie, is hulle nie aktief in die ekonomie deur private verbruiksbesteding nie ✓✓
- Toerisme is somtyds nie volhoubaar nie ✓✓ (bv.) sokkertoernooi Wêreldbeker.
- Besteebare inkome gebruik om basiese goedere en dienste te koop. ✓✓

1 + Enige (2 x 2)

(5)

5.4

- Studie, navorsing en samesprekings toon dat sommige tipes besoedeling 'n kleiner effek het op toekomstige generasies as ander. ✓✓
- Lugbesoedeling vs geraasbesoedeling ✓✓ vervang filters in fabrieke om geraasbesoedeling te beperk. ✓✓
- Besoedeling kan mense affekteer ✓✓ kan verminder word deur verskeie bewuswordingsprogramme. ✓✓
- (bv.) Aerosol kannetjies wat vervang word met ozoon-vriendelike gasse. ✓✓
- Voorraadbeseoedeling is afvalprodukte wat ophoop oor tyd ✓✓ Sekere afvalprodukte vanuit produksie kan gehersirkuleer of vernuwe word. ✓✓
- Die teenwoordigheid van plastiese materiale het 'n uitwerking op die omgewing ✓✓ hersirkulering kan die impak verminder. ✓✓
- Vrystelling na die atmosfeer ✓✓ Fabrieke kan verskuif word na waar daar 'n lae bevolkingsdigtheid is. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)

(Enige 8 x 2)

(16)

[50]

VRAAG 6

- 6.1   6.1.1   Mikro ✓✓
- 6.1.2   Spaarsinparadoks ✓✓
- 6.1.3   Lekkasië ✓✓
- 6.1.4   Finansiële ✓✓ (4 x 2) (8)
- 6.2   • Per capita inkome ✓✓
            • Lewensverwagting ✓✓
            • Onderwys ✓✓
            (Aanvaar enige ander relevante rede) (3 x 2) (6)
- 6.3   6.3.1   'n Klein groepie bemagtigde individue ✓✓✓ (3)
- 6.3.2   Swart Ekonomiese Bemagtiging ✓✓✓ (3)
- 6.3.3   Alle besighede wat nie voldoen aan bemagtiging en transformasie
progressie nie, kwalifiseer nie vir staatstenders, werk of befondsing
nie en daardie werkers betrokke in hierdie besighede word nie
bevoordeel deur SEB nie. ✓✓✓
(Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (3)
- 6.3.4   SA se nywerheidsontwikkelingsbeleid sluit SEB in – die VN en
Wêreldbank beklemtoon die belangrikheid van bemagtiging van
inheemse mense in die ontwikkelde- en ontwikkelende lande –
bemagtiging en transformasie word dus wetlik afgedwing in Suid-
Afrika. ✓✓✓ (3)
- 6.3.5   • Die BBSEB Wet verskaf die wetlike basis vir die transformasie
van die SA-ekonomie sodat die aantal swartmense wat die
landseksonomie beheer, bestuur en beheer aansienlik toeneem
om sodoende inkomste-ongelykheid van die verlede aansienlik
te verlaag. ✓✓
            • Die Gini koëffisiënt dui aan dat dit noodsaaklik is dat die staat
beleide implimenteer om inkomste te herverdeel – sy
vernaamste beleidsinstrumente is 'n progressiewe persoonlike
inkomstebelasting en skep van geleenthede vir hoër
inkomsteverdienste, veral deur gelyke indiensneming en
SEB. ✓✓ (4)
- 6.3.6   • Sosiale beleide soos sosiale veiligheidstoelaes, in natura
betalings en primêre gesondheidsorg. ✓✓
            • Regstellende aksie – om voorheen benadeelde individue te
bemagtig. ✓✓
            • Grondherverdeling en grondrestitusie. ✓✓
            • Regstellende aksie – werksmag moet die demografiese- en
geslagsprofiel van die land weerspieël ✓✓ (4)

6.4 Eksogene redes (verduidelikings)

- Die monetaristiese skool van denke is in 1960 begin deur Professor Milton Friedman. ✓✓
- Die klassieke ekonome glo dat markte inherent (natuurlik) stabiel is. ✓✓
- Hulle lê eksogene verduidelikings voor vir periodieke resessies en herstelfases (toestande wat ontstaan buite die markstelsel). ✓✓
- Hulle sien hierdie fluktuasies in ekonomiese aktiwiteit as tydelik a.g.v. eksterne faktore. ✓✓
- (Bv.) uitvindings, tegnologiese ontdekkings, natuurlike oorsake. ✓✓
- Hierdie fluktuasies kan ook voorkom a.g.v. oneffektiewe owerheidsbeleid. ✓✓
- Dit lei tot fluktuasies in die koers of toename in geldvoorraad, wat veranderinge in die koers of prysstygings, produksie en indiensname veroorsaak. ✓✓ (Enige 4 x 2)

Endogene redes (verduidelikings)

- Ook bekend as die intervensionistiese benadering. ✓✓
- Keynesiane handhaaf die sienswyse dat markte inherent onstabiel is. ✓✓
- Hierdie ekonomiese fluktuasies word veroorsaak deur endogene (interne) oorsake. ✓✓
- Sakesiklusse is selfaangedrewe a.g.v. die vermenigvuldiger – sakesiklusse is inherent aan wyse waarop markeconomieë funksioneer
- (Bv.) As saketoestande verbeter, sal daar 'n toename in ekonomiese uitset wees, wat sal lei tot stygende rentekoerse, styging in invoere en 'n daling in buitelandse valuta. ✓✓
- Al hierdie faktore bind om ekonomiese groei en die voorspoedfase te rem. ✓✓
- Die omgekeerde is ook waar – rentekoerse en invoertariewe daal en buitelandse valuta styg, wat lei tot 'n resessie. ✓✓
- Die Keynesiane glo dat fluktuasies deel vorm van die markeconomie en owerhede het 'n plig om monetêre- en fiskale beleide te gebruik om in te gryp. ✓✓
- Wanneer die owerheid ingryp, bring dit stabiliteit in die ekonomie en help met die effening van pieke en trôe in die sakesiklusse. ✓✓

Aanvaar kombinasies van redes (verduidelikings)

(Enige 4 x 2)

(16)
[50]**TOTAAL AFDELING B: 150**

AFDELING C

OPSTELANTWOORDE

- Opstel antwoorde behoort 'n inleiding, inhoud en gevolgtrekking in te sluit
- Vir die inleiding en gevolgtrekking sal 5 punte toegeken word.
- 'n Verdere 5 punte sal toegeken word vir die interpretasie van die onderwerp.
- 'n Maksimum van 40 punte sal toegeken word vir die inhoud.

VRAAG 7

OPSTELANTWOORD

INLEIDING

Die betalingsbalans is 'n rekord van alle transaksies tussen een land en die res van die wêreld. ✓✓✓

(Aanvaar enige ander relevante inleiding)

(Maks 3)

INHOUD

Dit bestaan uit VIER rekeninge, nl

1. Die Lopende Rekening ✓✓

- Goedere (roerende) invoere en uitvoere ✓✓
  - Dit sluit transaksies van van roerende goedere in wat van eienaarskap verander bv. Tussen SA inwoners en nie-inwoners ✓✓
- Netto gouduitvoere ✓✓
  - Toon netto buitelandse goudverkope + die verandering in goud van die SARB. ✓✓
  - Dit word aangedui as 'n aparte item omrede sy belangrikheid vir SA in die verdiening van buitelandse valuta en as een van die wêreld se grootste goudprodusente ✓✓
- Dienste ontvangste en -betalings ✓✓
  - Dit sluit vervoer, reis, finansiering, versekering, professionele, tegniese, rekreasie ens. Dienste in tussen Suid-Afrikaanse inwoners en nie-inwoners. ✓✓
- Inkome-ontvangste en -betalings ✓✓
  - Inkome-ontvangste verwys na inkome verdien deur Suid-Afrikaanse inwoners in die res van die wêreld en inkomebetalings verdien deur nie-inwoners in Suid-Afrika bv. salarisse, dividende, ens. ✓✓

- Lopende oordragte ✓✓

- Dit behels oordragte van SA-inwoners na nie-inwoners and omgekeerd.
- Dit sluit donasies, geskenke, sosiale voordele en belasting in ✓✓
- Hierdie syfer kan negatief of positief wees ✓✓
- 'n Surplus of tekort kan voorkom op die lopende rekeningsaldo, afhangende van uit- en invloei van geld. ✓✓

(Marks 12)

2. **Die Kapitaaloordragrekening** ✓✓

- Die balans toon 'n netto bedrag - hierdie bedrag kan of negatief of positief wees ✓✓

Die kapitaleoordragrekening sluit in:

- Transaksies en toelaes wat verband hou met eienaarskap van bates ✓✓ skuldkwytstelling en waarde van huishoudelike en persoonlike besittings, finansiële eise en laste van migrante ✓✓

(Marks 3)

3. **Die Finansiële Rekening** ✓✓

DRIE kategorieë in die finansiële rekening:

- Direkte beleggings: ✓✓

- Sluit transaksies in wat verband hou met beleggings deur buitelandse besighede (10 %+) en vaste eiendom. ✓✓

- Portefeuljebeleggings ✓✓

- Bestaan uit koop/verkoop van aandele (gewoon) en skuldbriewe (prima-effekte of ekwiteite) wat nie deel vorm van direkte beleggings nie. ✓✓
- Hierdie beleggings word hoofsaaklik beïnvloed deur effektebeurse. ✓✓

- Ander beleggings: ✓✓

- Bestaan uit transaksies wat nie geklassifiseer kan word as direkte beleggings, portfolio-beleggings of reserwes nie ✓✓ (4de rekening van betalingsbalans).
- Bv. Handelskrediete, lenings, valuta en deposito's ✓✓
- Met betrekking tot elk van die bogenoemde laste, bates word netto bedrae getoon ✓✓
- Laste wat van oorsee verkry word bv. Lenings, word as 'n positiewe inskrywing in die betalingsbalans getoon – beteken dat geld in die land in vloei. ✓✓
- As bates oorsee verkry word, is dit 'n negatiewe, omdat dit impliseer dat geld uit Suid-Afrika uitvloei. ✓✓
- Dit sal egter die teenoorgestelde uitwerking op die betalingsbalans toon as buitelanders bates (positief) in Suid-Afrika verkry ✓✓

(Maks 10)

- Onaangetekende transaksies:✓✓

- Dis 'n inskrywing wat gebruik word om die uitwerking van foute, weglatings en tydsverskille aan te teken✓✓
(Maks 3)

4. Die Reserwerekening ✓✓

- Suid-Afrika se buitelandse reserwes sluit goud, Spesiale Trekkingsregte (STRe), die reserweposisie by die Internasionale Monetêre Fonds (IMF) en buitelandse reserwes in. ✓✓
- Hierdie is vloeibare bates beskikbaar vir finansiering van tekorte a.g.v. betalingsbalanstransaksies. ✓✓
- Suid-Afrika se reserwes word nie getoon in betalingsbalans-rekening nie, omdat dit 'n voorraad verteenwoordig. ✓✓
- Die betalingsbalans toon vloeie alleenlik; dus sal veranderinge in goud en buitelandse valuta-reserwes getoon word. ✓✓
- Tekorte a.g.v. betalingsbalanstransaksies verlaag reserwes en surplusse vermeerder reserwes. ✓✓

(Maks 5)

Inhoud maksimum: 30

Regstelling van Betalingsbalanstekort

Gebruik metodes wat invoere sal verminder en uitvoere sal vermeerder – sal tekorte verminder. Die volgende maniere kan oorweeg word:

1. Leen geld van die IMF.✓✓
2. Beleide van uitvoerbeoordening en invoervervanging.✓✓
3. 'n Styging in totale aanbod sal pryse verlaag. Uitvoere sal aangemoedig word deur goedkoper pryse. ✓✓
4. Hoër rentekoerse help om besteding op invoere te verlaag. ✓✓ Toename in invoertariewe en – kontrole, alhoewel SA voldoen aan beleide van WHO om invoerbeheer te verminder (handelsliberalisering). ✓✓
5. Valutabeheer laat sentrale banke toe om buitelandse valuta te beheer. ✓✓
6. Geldeenheid depresiasie/devaluasie maak invoere duur (verminder) Uitvoere raak goedkoper vir buiteland (uitvoere styg). ✓✓
7. Styging in belasting verminder besteebare inkome wat vraag na invoere verlaag. ✓✓
8. Verlaag reserwes van SARB om tekorte reg te stel, as ons 'n beheerde swewende wisselkoersstelsel aanvaar. ✓✓

(Maks 10)

Samevatting

Die betalingsbalans sal altyd 'n belangrike rol speel in die ekonomie van ons land, omdat dit duidelik toon watter bydrae elke komponent (rekening) lewer en in geval van 'n tekort, watter probleem ons moet aanspreek. ✓✓
(Maks 2)

Gebruik die volgende assesseringsruit tesame met die bogenoemde om die bespreking te assesseer:

PUNTE	INTERPRETASIE VAN ONDERWERP
0	Kandidaat toon geen begrip van die onderwerp nie.
1	Kandidaat toon 'n mate van begrip vir die onderwerp, maar laat belangrike aspekte van die onderwerp uit. (1 – 15)
3	Kandidaat interpreteer onderwerp korrek, maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (16 – 30)
5	Kandidaat interpreteer onderwerp korrek, en verbind die feite met die onderwerp. (31 – 45)

(5)
[50]

VRAAG 8**OPSTELANTWOORD****Inleiding**

Die nywerheid is in ewewig teen die prys wat die mark opruim, naamlik teen die prys waar die hoeveelheid gevra presies gelyk is aan die hoeveelheid aangebied ✓✓✓

(Maks 3)

Inhoud**1. Oor die langtermyn kan twee dinge verander:**

- Nuwe firmas kan toetree tot die nywerheid en bestaande firmas kan uittree. ✓✓
- Alle produksiefaktore word veranderlik en bestaande firmas wat 'n ekonomiese wins verdien oor die korttermyn mag besluit om hul aanleg se grootte te vergroot om ekonomiese van skaal te realiseer. ✓✓

2. Ekonomiese wins ✓✓

- Veronderstel die besigheid se korttermynaanleg word voorgestel deur KGK_1 . ✓✓
- As die markprys P_1 is, sal die besigheid 'n ekonomiese wins van $P_1E_1FP_2$ maak by 'n korttermyn aanleggrootte verteenwoordig deur KGK_1 . ✓✓
- Teen 'n prys van P_1 maksimeer die besigheid wins oor die korttermyn by punt E_1 waar winsmaksimering plaasvind ($MI=MK$) en die hoeveelheid q_1 sal geproduseer word. ✓✓

3. Groter aanleg, laer eenheidskoste ✓✓

- As die produsent 'n kosteberaming maak, sal hy/sy besef dat hy/sy in staat sal wees om teen 'n laer eenheidskoste oor die langtermyn te produseer. ✓✓
- Soos geïllustreer deur dalende deel van die LGK-kurwe. ✓✓
- Die moontlikheid van stygende wins sal dus die produsent aanmoedig om 'n groter aanleg te bou. ✓✓
- Die besigheid sal egter nie belangstel in produksie teen hoër uitsetvlakke nie, aangesien dit meer sal wees as die voorgestel deur minimumpunt E_2 . ✓✓
- Of die LGK omdat sulke vlakke slegs moontlik is teen hoër kostevlakke – interne skaalnadele veroorsaak die LGK om te styg regs van punt E_2 . ✓✓

4. Nuwe toetreders, toenemende aanbod ✓✓

- Die ekonomiese wins wat besighede maak, is geneig om nuwe besighede na die nywerheid te trek. ✓✓
- Omdat die hoeveelheid aangebied op die mark, toeneem a.g.v. 'n uitbreiding van bestaande besighede en toetrede van nuwe besighede. Die aanbodkurwe op die mark verskuif na regs van A na A_1 en die prys sal daal totdat dit uiteindelik P bereik. ✓✓
- Teen die prys P, wat op dieselfde vlak is as die minimumpunt van die LGK-kurve, is totale inkom (OP X Oh) gelyk aan totale koste $Oh_2 \times h_2 E_2$ ✓✓
- En die besigheid maak normale wins, omdat hy presies sy totale koste dek. ✓✓
- Oor tyd sal al die besighede in die nywerheid normale wins maak en in langtermyn ewewig verkeer. ✓✓

5. Aanvanklike verliese ✓✓

- Individuele firmas kan in ewewig wees oor die korttermyn, waar dit 'n ekonomiese wins maak of ekonomiese verlies lei. ✓✓
  - Hierdie posisies is egter nie volhoubaar oor die langtermyn onder toestande van volmaakte mededinging nie. ✓✓
  - As die markprys onder die minimumpunt oor die langtermyn gemiddelde kostekurve is, sal die aanpassingsproses andersom werk. ✓✓
- Uiteindelik sal die LGK-kurve ook 'n raaklyn vorm met die vraagkurwe en die besighede wat oorgebly het in die industrie, sal 'n normale wins maak. ✓✓

6. Prys oor die langtermyn ✓✓

- Die bogenoemde ontleding lei tot die gevolgtrekking dat die prys van 'n produk oor die langtermyn onder volmaakte mededinging sal stabiliseer teen 'n vlak wat ooreenstem op die laagste punt van die LGK-kurve. ✓✓
- Punt E_2 verteenwoordig die ewewigspunt van die besigheid oor die langtermyn. ✓✓
- Die besigheid maak 'n normale wins en daar is geen insentief om toe- of uit te tree uit die nywerheidsektor nie. ✓✓
- As 'n markprys bepaal is onder volmaakte mededinging teen 'n vlak waar elke besigheid in ewewig is by die minimumpunt van die LGK-kurve en slegs normale wins maak, sal die nywerheid ook in lantermynewewig verkeer. ✓✓

7. EWEWIG ✓✓

- Sodra langtermynewewig bereik is, en op voorwaarde dat daar geen verandering in die tegnologie of produksiefaktore voorkom nie, sal daar geen verdere toe- of uittrede van besighede plaasvind nie. ✓✓

SAMEVATTING

Onder volmaakte mededinging oor die langtermyn, sal die markmeganisme lei tot 'n optimale gebruikmaking van produksiefaktore a.g.v. die volgende redes:✓✓

- Die uitset is geproduseer teen die laagste moontlike koste (minimumpunt van LGK). ✓✓
- Die verbruiker betaal die laags moontlike prys vir die produk (prys = die laagste koste waarteen die produk geproduseer kan word).✓✓
- Die prys van die produk = die geleentheidskoste van die produksie van die produk.✓✓
- Alle besighede maak slegs normale wins. ✓✓

(Maks 2)

Gebruik die volgende assesseringsruit tesame met die bogenoemde om die bespreking te assessee:

PUNTE	INTERPRETASIE VAN DIE ONDERWERP
0	Kandidaat toon geen begrip van die onderwerp nie.
1	Kandidaat toon 'n mate van begrip oor die onderwerp maar mis belangrike aspekte van die onderwerp. (1 –15)
3	Kandidaat interpreteer die onderwerp korrek maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (16 – 30)
5	Kandidaat interpreteer onderwerp korrek en verbind feite met die onderwerp. (31 – 45)

(5)
[50]

VRAAG 9**OPSTELANTWOORD****Inleiding**

Sosiale aanwysers is statistieke wat die vlak van sosiale ontwikkeling en menslike welvaart in 'n land meet. ✓✓✓ OF
Enige ander relevante definisie. **(Maks 3)**

Inhoud

- Die vlak van 'n land se rykdom en sosiale ontwikkeling kan gemeet word deur die Menslike Ontwikkelingsindeks (MOI) ✓✓
- Inkomersverspreiding van 'n land word gewoonlik gemeet deur die Gini-koëffisiënt ✓✓
- As die koëffisiënt gelyk is aan zero, is daar 'n volmaakte inkomeverdeling en indien dit gelyk is aan een, is dit 'n aanduiding van volmaakte ongelykheid in inkomeverdeling ✓✓
- Hierdie ongelykheid word verbind met ongelyke vaardigheidverspreiding en 'n hoë vlak van werkloosheid ✓✓

1. Demografies ✓✓

- Suid-Afrika het 'n relatiewe hoë bevolkingsgroeikoers in vergelyking met ontwikkelde lande ✓✓
- 'n Hoë bevolkingsgroeï gekoppel aan lae ekonomiese groei, is skadelik vir pogings om die gemiddelde lewenstandaard van die bevolking te verhoog ✓✓
- Dit plaas ook groot druk op staatsfinansies in terme van die voorsiening van sosiale dienste ✓✓

2. Gesondheid en voeding ✓✓

Aanwysers beide gebruik om die gesondheid van 'n bevolking te monitor, beide nasionaal en internasionaal:

1. Baba-sterftesyfers ✓✓

- Gemeet in terme van die aantal kinders wat sterf voor eenjarige ouderdom per duisend lewendige geboortes in 'n gegewe jaar. ✓✓
- In SA in 2002 was dit 59 per duisend. ✓✓

2. Onder-vyf sterftesyfers ✓✓

- Gemeet in terme van moontlikheid dat 'n pasgebore baba sal sterf voor die ouderdom van 5 jaar, is onderworpe aan huidige ouderdomspesifieke sterftesyfers. ✓✓
- Moontlikheid uitgedruk as 'n syfer per duisend – in SA 95 per duisend in 2002. ✓✓

3. Gesondheidsbesteding ✓✓

- Gemeet in terme van bedrag van publieke- en private gesondheidsbesteding op gesondheidsorg as persentasie van BBP ✓✓
- In 2001 was SA se besteding 8.6% in vergelyking tot 10.8 in hoë inkomelande ✓✓

4. Toegang tot skoon water ✓✓

- Gemeet in terme van persentasie van die bevolking wat redelike toegang het tot behandelde en onbesoedelde drinkwater. ✓✓
- In 2002 het 87% van SA se bevolking toegang gehad in vergelyking tot 64% in Afrika. ✓✓

5. Toegang tot sanitasie ✓✓

- Gemeet in terme van persentasie van bevolking wat toegang het tot voldoende sanitasiefasiliteite wat effektief mense, diere en insektekontak verhoed. ✓✓
- In 2002 het 67% van SA-bevolking toegang gehad tot verbeterde sanitasie. ✓✓

Dis 'n belangrike aanwyser vir die gesondheid van babas en jong kinders. ✓✓

Twee opponerende gesondheidstoestande is relevant, nl. wanvoeding onder kinders en oorgewig-kindere – beide belangrik vir kinders onder 5-jarige ouderdom. ✓✓

6. Wanvoeding van kinders ✓✓

- Uitgedruk op 2 maniere: gewig per ouderdom (ondergewig) en lengte per ouderdom (dwerfgatig). ✓✓
- Gedeelte van kinders ondergewig – is belangrikste aanwyser van ondervoeding ✓✓
- Belangrik om gewig te monitor, want ondergewig impliseer 'n toename in die risiko van dood en dit beperk die kognitiewe ontwikkeling in kinders. ✓✓

7. Oorgewig-kindere ✓✓

- Groeiende besorgdheid – daar bestaan 'n verband tussen oorgewig-kindere en hoë voorkoms van diabetes, asemhalingsprobleme, hoë bloeddruk en psigologiese en ortopediese wanbalanse. ✓✓
- Oorgewig kan ook lei tot verskeie teenstrydige gesondheidstoestande, wat mense se vermoë om te werk en na hulself om te sien, beïnvloed. ✓✓
(Maks 12)

3. Onderwys ✓✓

- 'n Hoër koers van geletterdheid, kennis en vaardighede onder die bevolking is nodig. ✓✓
- Dit kan bereik word d.m.v. effektiewe en toepaslike onderwys en opleiding. ✓✓
- Dit sal uiteindelik lei tot toenemende produktiwiteit, mededingendheid, nasionale rykdom en 'n hoër lewenstandaard per capita van die bevolking. ✓✓
- Besteding op onderwys maak die grootste persentasie van totale staats-besteding in Suid-Afrika uit, en is duidelik 'n prioriteit. ✓✓

4. Behuising en dienste ✓✓

- Behuising: 'n Aansienlike aantal Suid-Afrikaners is arm en kan nie aankope van stedelike eiendom bekostig nie ✓✓
- Die staat bevorder huiseienaarskap deur 'n subsidiestelsel, en die privaatsektor verskaf lenings ✓✓
- Faktore wat lewering van huise en huiseienaarskap in Suid-Afrika belemmer is: hoë vlakke van werkloosheid en 'n baie skewe inkomsteverdeling ✓✓
- Dienste: Die Algemene Huishoudingsopname is ontwikkel om die vlak van ontwikkeling en prestatie van verskeie owerheidsprogramme en –projekte te meet ✓✓
- Een van die oogmerke van die AHO is meting van ontwikkelingsaanwysers in die land bv. toegang tot basiese dienste soos pypwater, elektrisiteit, afvalverwydering ✓✓
- 'n Aantal dienste is noodsaaklik om mense se leefstyle te verbeter nl.:
  - Elektrisiteit – toename van 50% in 1995. ✓✓
  - Vullisverwydering – huishoudings in SA het toegang tot vullisverwydering deur plaaslike owerhede een keer per week. ✓✓
  - Waterskaffing – ongeveer 86% van huishoudings het toegang tot skoon water in 2004. ✓✓
  - Sanitasie - ongeveer 57.1% van alle huishoudings in SA het toegang tot spoel- of chemiese fasiliteite in 2004. ✓✓

5. Verstedeliking ✓✓

- Kan omskryf word as 'n wêreldwye proses van transformasie waardeur gemeenskappe verskuif van plattelandse na stedelike woon- en werkplekke. ✓✓
- Stedelike areas groei vinniger en is 'n normale kenmerk van ekonomiese ontwikkeling. ✓✓
- Meer indiensnemingsgeleenthede bestaan, hoer lone en ander persepties van 'n beter lewe in die stad. ✓✓
- Verstedeliking toon aan owerhede en ontwikkelaars dat land verskaf moet word vir 'n verskeidenheid van doeleindes en dienste. ✓✓ **(Maks 40)**

Samevatting

Uit die bogenoemde bespreking is dit duidelik dat sosiale aanwysers 'n belangrike rol speel in Suid-Afrika. Dit is dus van die grootste belang dat ons hul gebruike in diepte moet bestudeer.

Gebruik die volgende assesseringsruit tesame met die bogenoemde om die bespreking te assesseer:

PUNTE	INTERPRETASIE VAN ONDERWERP
0	Kandidaat toon geen begrip vir die onderwerp nie.
1	Kandidaat toon 'n mate van begrip vir die onderwerp, maar mis belangrike aspekte van die onderwerp. (1 – 15)
3	Kandidaat interpreteer onderwerp korrek, maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (16 – 30)
5	Kandidaat interpreteer die onderwerp korrek en verbind die feite met die onderwerp. (31 – 45)

(5)
[50]

VRAAG 10**OPSTELANTWOORD****Inleiding**

Definisie – Inflasie is 'n volgehoue en aansienlike styging in die algemene prysvlak oor 'n periode van tyd. ✓✓✓

- Prysveranderinge in die algemene prysvlak word gemeet deur middel van prysindekse. ✓✓✓
  - 'n Indeks toon die gemiddelde veranderinge in prys of waarde van 'n groep items oor 'n sekere tydspanne. ✓✓✓
  - Die inflasiekoers word bereken deur die gemiddelde van al die maandindekse in 'n spesifieke jaar met die ooreenstemmende gemiddeldes van die vorige jaar te vergelyk. ✓✓✓
- (Maks 3)**

Inhoud**Soorte inflasie****(a) Verbruikersinflasie** ✓✓

- VPIX inflasie ✓✓
  - Dit bereken die inflasiekoers uitgesluit die uitwerking van veranderinge in rentekoerse (op huislenings). ✓✓
- Hooflyninflasie ✓✓
  - Verteenwoordig die koste van die mandjie verbruikersgoedere en dienste van 'n tipiese gemiddelde Suid-Afrikaanse huishouding. ✓✓
- Kerninflasie ✓✓
  - Weglating van items uit die VPI-mandjie wat hoogs onstabiele pryse behels, asook items met pryse wat deur owerheidsinmenging en –beleid beïnvloed word. ✓✓
- Geadministreerde prysinflasie ✓✓
  - Hierdie pryse van goedere en dienste word bepaal deur die regering of deur owerhede wat deur die regering aangestel is. ✓✓

(b) Produsente inflasie ✓✓

Gemeen deur die produksieprysindeks (PPI); meet die koste van produksie. ✓✓

(c) **Allesomvattende inflasie** ✓✓

Die implisiete BBP-deflator is die koers waarteen BBP teen huidige pryse tot BBP teen konstante pryse vir 'n spesifieke jaar, aangepas word. ✓✓

(d) **Hiperinflasie** ✓✓

'n Baie hoë koers van inflasie as die vlakke so vinnig styg dat mense vertroue in die waarde van geld verloor. ✓✓

(e) **Stagflasie** ✓✓

Verwys na die toestand van stagnasie van ekonomiese groei (lae groei en hoë werkloosheid) en hoë koerse van inflasie. ✓✓

(f) **Deflasie**

Wanneer pryse van goedere en dienste aanhoudend oor 'n lang tydperk afneem. **(Maks 10)**

EIENSKAPPE

(a) **Vraagtrek-inflasie** ✓✓

- Daar is 'n buitengewone hoë vraag na goedere en dienste relatief tot die klein aanbod, wat lei tot prysstygings. ✓✓
- Vraagtrek-inflasie kom voor as die markvraag na goedere en dienste styg, terwyl die markaanbod dieselfde bly (of die vraag styg meer as die aanbod). ✓✓
- Besighede en die owerheid is deelnemers in die mark aan die vraagkant, en is dus ook verantwoordelik vir die toename in die prysvlak. ✓✓
- Buitelanders dra ook by tot vraagtrek-inflasie, omdat hulle vraag na goedere en dienste 'n druk plaas op die beperkte plaaslike produksie en aanbod, en dus aanleiding gee tot stygende pryse. ✓✓ **(Maks 10)**

(b) **Kostedruk-inflasie** ✓✓

- Veroorsaak toename in produksiekoste, wat algemene prysvlak van goedere en dienste verhoog. ✓✓
- 'n Toename in arbeidskoste (hoër lone) is 'n koste-item vir die besigheid. Die koste word bygevoeg tot die prys van goedere en dienste en veroorsaak kostedruk-inflasie. ✓✓
- Producente dra ook by tot kostedruk-inflasie deur stygende winste, en 'n groter styging in die aankooppryse van hul produkte relatief tot 'n toename in koste. ✓✓
- Deur in styging in BTW, dra die staat by tot kostedruk-inflasie ✓✓
- Duur ingevoerde produkte, veral intermediêre goedere, kan die prys van finale goedere verhoog. ✓✓
- Natuurrampe soos vloede, droogtes en MIV/Vigs, kan die produksiekoste en pryse van finale produkte, verhoog. ✓✓ **(Maks 10)**

Rol van SARB

- 'n *Fyn balans* moet volgehou word tussen goedere en dienste, en die monetêre sector van die ekonomie ✓✓
- Dit is die verantwoordelikheid van die monetêre owerhede om die geldhoeveelheid aan te pas by die *behoefte van die ekonomie* ✓✓
- Inflasie veroorsaak deur 'n oorskotvraag kan voorkom word as die monetêre owerhede die *geldvoorraad verminder* ✓✓
- SARB kan die *repokoers (bankkoers) verhoog*, wat besparings sal aanmoedig ✓✓
- Die toestaan van *krediet* deur banke, kan ook beperk word deur SARB. ✓✓
- SARB kan ook *morele druk* op finansiële instellings uitoefen, om meer versigtig te wees met die toestaan van krediet ✓✓
- Verslap *wisselkoersbeheer* as maatreël om inflasie te beveg ✓✓ **(Maks 10)**

Samevatting

- Vir verbruikers, vakbonde en politici is die VPI by verre die belangrikste syfers, aangesien hulle verband hou met lewenskoste (of koopkrag van hul inkome) ✓✓
- Dit beïnvloed die rentekoersbeleid van SARB, wat verder die verbruiker se lewenskoste beïnvloed ✓✓ **(Maks 2)**

(Aanvaar enige relevante 'nuwe' inligting)

Gebruik die volgende assesseringsruit tesame met die bogenoemde om die bespreking te assesser:

PUNTE	INTERPRETASIE VAN ONDERWERP
0	Kandidaat toon geen begrip van die onderwerp nie.
1	Kandidaat toon 'n mate van begrip rakende die onderwerp, maar mis belangrike aspekte van die onderwerp. (1 – 15)
3	Kandidaat interpreter die onderwerp korrek, maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (16 – 30)
5	Kandidaat interpreter die onderwerp korrek, en verbind die feite met die onderwerp. (31 – 45)

(5)
[50]

TOTAAL AFDELING C: 100

GROOTTOTAAL: 300